

RAZPRAVE - PAPERS - ARTICLES

UDK 911.3:312:911.375.631(497.12)

TENDENCE SPREMINJANJA SLOVENSKEGA PODEŽELJA

Vladimir Klemenčič*

Povzetek

V prispevku je osvetljen proces prostorske diferenciacije slovenskega podeželja, ki se je pod vplivom industrializacije v zadnjih treh desetletjih zdiferenciralo na tri območja. Na območje koncentracije prebivalstva in gospodarstva živi pretežno neagrarno prebivalstvo, prevladuje pa sekundarni sektor pred terciarnim. Na območjih praznenja se število prebivalstva konstantno zmanjšuje, zato prihaja do razpada demografske strukture in propada kulturne pokrajine. Med obema omenjenima območjema pa se je izoblikovalo prehodno območje, na katerega pa se postopoma širi območje koncentracije. Prebivalstvo je pretežno polkmečko, njihovo število pa stagnira.

Izvirno znanstveno delo. Geografija prebivalstva, podeželje, Slovenija.

TENDENCIES IN TRANSFORMATION OF SLOVENE RURAL AREAS

Abstract

The paper clarifies the process of spatial differentiation of Slovene rural areas. Under the influence of industrialization they have been formed into three distinct area types during the last three decades. Mostly nonrural population lives in the area of population - and economy concentration, while the secondary sector of economy prevails over the tertiary one. The number of population in the areas of emptying has constantly been in decline, which results in collapse of demographic structure and

* Dr., red. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, Slovenija

decay of cultural landscape. Between the two mentioned types, the transitional type has been formed into which the type of concentration is gradually penetrating. Semi-rural population prevails and its number is stagnant.

Original scientific paper. Demography, Rural Areas, Slovenia.

Oblikovanje tipov demografskih področij

1. Uvod

Slovensko podeželje je pod vplivom industrializacije in razvoja ostalih neagrarnih dejavnosti v zadnjih treh desetletjih močno spremenilo celotno prostorsko strukturo in sicer tako v elementih gospodarske strukture in strukture prebivalstva kakor tudi v svoji funkciji in zunanji podobi (Klemenčič 1987). Medtem, ko je v slabih štiridesetih letih, v obdobju 1953 - 1981 delež kmečkega prebivalstva nazadoval od dobrih štirih desetih na slabih 10%, je delež mestnega prebivalstva narasel za okrog 20 % in sicer od dobrih treh desetih na skoraj polovico. Zaradi pospešene deagrariacije pa računamo, da je delež kmečkega prebivalstva v Sloveniji do leta 1991 upadel celo pod 4 %. Zato na obsežnih območjih jugozahodne, kraške Slovenije skoraj ni več čistih kmetij, tako, da so nekmečka, polkmečka ali ostarela kmečka gospodinjstva v veliki prevladi. Slovenija se je po letu 1961 tudi spremenila iz emigracijskega v imigracijsko območje prebivalstva ostalih jugoslovanskih republik in pokrajin, v tem obdobju pa se je slovensko prebivalstvo tudi pričelo razseljevati iz mest na širša ali ožja območja, v mesta pa se je v glavnem doseljevalo prebivalstvo iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin.

Vendar pa to spreminjanje prostorske strukture ni bilo enakomerno na vseh območjih Slovenije. Podobno kot v ostalih razvitih evropskih deželah, so se na podeželju, glede na intenzivnost preoblikovanja prostora agrarne družbe v prostor pretežno industrijske družbe, izoblikovali različni tipi prostorskih struktur. Tako so se na eni strani izoblikovala široka, socialno-ekonomska ter prostorsko že bolj ali manj urbanizirana in s tehnično ter socialno infrastrukturo opremljena območja koncentracije gospodarstva in prebivalstva, ki danes iz ravnin in dolin že segajo tudi na zunanje robove hribovitega alpskega, kraškega in gričevnatega sveta, na drugi strani pa, predvsem na perifernih območjih alpske in predalpske hribovite severozahodne Slovenije ter na terciarnem gričevju severovzhodne in jugovzhodne Slovenije, gospodarsko slabo razvita območja praznenja in razkroja kulturne pokrajine.

2. Glavni dejavniki in elementi preobrazbe podeželja

Na preobrazbo slovenskega podeželja je, z oblikovanjem urbaniziranih območij s koncentracijo prebivalstva, gospodarskih in negospodarskih dejavnosti ter ustrezno

razvito socialno in tehnično infrastrukturo ter z oblikovanjem območij praznenja, razseljevanja in deagrarizacije s pomanjkljivo socialno in tehnično infrastrukturo, v medsebojni soodvisnosti vplivala vrsta dejavnikov, med katerimi gotovo igra najpomembnejšo vlogo policentrično zasnovan koncept socialno-ekonomskega in z njim povezanega prostorskega razvoja. V okviru policentričnega razvoja sodi med glavne nosilce preobrazbe slovenskega podeželja postopno širjenje krajev z industrijo, ki so se v zadnjih treh desetletjih bolj ali manj enakomerno razvili na skoraj celotnem ozemlju Republike Slovenije. Tako se je v obdobju med leti 1951 - 1984 število krajev z industrijo več kot podvojilo (od 162 leta 1951 na 384 leta 1984), število zaposlenih v industriji pa se je v enakem obdobju povečalo od 117.530 na 364.643. Od industrijske in v ostalih panogah gospodarskih dejavnosti zaposlene delovne sile prebiva izven kraja svoje zaposlitve več kot 50 % vseh zaposlenih. Prav ti dnevni migranti, ki prebivajo na podeželju, predstavljajo v veliki meri tisto socialno skupino prebivalstva, ki na območjih koncentracije na podeželju v največji meri vpliva na spreminjanje podobe kulturne pokrajine. Do teh sprememb prihaja predvsem zaradi adaptacij stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopj v jedru vaških naselij ter z izgradnjo novih stanovanjskih hiš mestnega tipa na nekdanjem vaškem zemljišču na robu agrarnih naselij ali pa ob cesti, ki povezuje vasi s kraji zaposlitve.

Ob preobrazbi ožjih obmestnih in obmejnih območij pa se v zadnjem času na nekdanjih kmetijah in gospodarskih poslopjih vse bolj uveljavljajo mali obrtno-industrijski obrati zasebnega sektorja, ki vnašajo s svojimi funkcijami nove elemente v zunanjo podobo teh, do še pred dvema desetletjema skoraj agrarnih naselij.

Na oblikovanje prostorsko diferenciranega razvoja podeželja je glede na njegovo usmerjenost in doseženo stopnjo gospodarskega razvoja ter urbanizacije odločilno vplivala tudi kmetijska politika, ki je vse do zadnjih let z raznimi zakoni ovirala razvoj zasebnega, tržnega kmetijskega gospodarstva in podpirala v glavnem le družbeno kmetijstvo. Veliko oviro je pomenila predvsem omejitev velikosti zasebnih kmetij na največ 10 hektarjev. V težnji po oblikovanju velikih sklenjenih družbenih kompleksov, se je z neprostoovoljnimi ali le na pol prostoovoljnimi odtujevanjem zemlje zasebnim kmetom na ravninskih območjih Slovenije že tako ali tako slaba zemljiška struktura še poslabšala. Poleg omejevanja velikosti zasebnih kmetijskih obratov pa je na slabšanje zemljiške strukture v vseh letih po drugi svetovni vojni vplivalo še drobljenje posesti med dediče. V večini primerov je tako eden od dedičev podedoval del kmetije, del njivskega ali travnatega sveta na večjih ali manjših parcelah pa je bil razdeljen ostalim dedičem, ki so si na tem zemljišču zgradili svoje nekmečke hiše, na manjšem kosu zemlje pa pridelujejo zelenjavo, vrtnine pa tudi sadje. Tisti dediči, ki pa so se odselili v mesta, pa so na podedovani parceli pogosto zgradili počitniško bivališče. Ta pojav je razširjen zlasti v zahodnem delu Slovenije na terciarnem, gričevnatem zaledju Kopra in Nove Gorice ter v vseh vinorodnih območjih severovzhodne Slovenije, zlasti na vzhodnih obronkih Pohorja, v Slovenskih Goricah, Halozah in na Goričkem v Prekmurju. Na vseh teh območjih lastniki počitniških bivališč obnavljajo vinograde ter ob tem še pridelujejo sadje in zelenjavo. Motivi za obdelavo zemlje ob počitniškem biva-

lišču so zelo različni in se prepletajo s težnjo po rekreaciji in s težnjo po pridelavi biološko čiste hrane za lastne potrebe, včasih pa tudi za trg.

Na račun urbanizacije s širjenjem naselij ter prometne in druge infrastrukture se je obseg kmetijske zemlje v zadnjih tridesetih letih močno skrčil. Tako se je na primer v letih 1954 - 1981 zmanjšala površina njiv in vrtov za kar 109.000 hektarjev (od 362.000 na 253.000 hektarjev) (Gams 1986).

Hitro prehajanje prebivalstva iz agrarnih v neagrarne poklice je spremljajo tudi hitro drobljenje zemlje, saj se je povprečna velikost kmetije v letih 1931 - 1981 zmanjšala od 8,3 na 5,5 hektarja (Gliha 1986). Namesto večanja velikosti kmetijskih obratov, kot v gospodarsko visoko razvitih deželah, se je število kmetij z več kot 10 hektarji zemlje od leta 1960 do leta 1981 celo zmanjšalo od 41.651 na 31.482, istočasno pa se je povečalo število gospodinjstev z manj kot 1 hektarjem od približno 40.000 na okrog 62.000 (Gliha 1986). Ker na tako razdrobljeni zemljiški posesti ni mogoče preživljati družine in zadovoljevati potrebe standarda visoko razvite urbane družbe, je zemlja s prestrukturiranjem prešla iz kmečkih v nekmečke roke.

Od leta 1961 do 1981 je nazadovalo tudi število čistih kmečkih gospodinjstev in sicer od 87.400 na 27.900. Tako je bilo leta 1981 med gospodinjstvi s kmečkim gospodarstvom le še 18,8 % čisto kmečkih (Anko 1986). Tako ugotavljamo, da je bil še ob koncu druge svetovne vojne velik del prebivalstva eksistenčno odvisen od kmetijstva, danes pa je velik del zemlje v posesti od kmetijske obdelave eksistenčno neodvisnega prebivalstva. Ugodne možnosti za zaposlovanje izven agrarnih dejavnosti na skoraj vsem območju Slovenije so namreč, za razliko od drugih dežel po svetu (kjer ločimo kmečko in od zemlje eksistenčno odvisno prebivalstvo ter na drugi strani nekmečko prebivalstvo brez zemlje) omogočile, da velik del članov kmečkih gospodinjstev Slovenije dnevno migrira v kraje zaposlitve, saj so se poklicno popolnoma preusmerili, vendar pa pri tem zadržali zemljo v svoji posesti.

Z drobljenjem posesti, na račun dedovanja parcel za gradnjo stanovanjskih in počitniških hiš ter z urbanizacijo, se je povečalo število lastnikov večjih ali manjših parcel in število lastnikov kmečkih gospodinjstev, ki imajo možnost pridobivanja hrane, na skoraj eno tretjino vsega prebivalstva Republike Slovenije.

Na preoblikovanje podeželja na obmejnih območjih pa je poleg vseh zgoraj naštetih dejavnikov močno vplivala tudi odprtost meje. Ta je v vseh zadnjih treh desetletjih temeljila predvsem na odpiranju meje mednarodnim tokovom blagovnega in osebnega prometa ter informacij, kar je pogojevalo večanje števila mejnih prehodov in njihovo boljše tehnično opremljenost. Ta se je izboljšala zlasti na mednarodno pomembnih mejnih prehodih ob jugoslovansko-italijanski meji na območju med Novo Gorico in Gorico, kjer prehajajo v Slovenijo pomembne prometne poti iz južnih alpskih območij, zlasti iz gospodarsko razvite severne Italije in se preko Slovenije nadaljujejo proti jugovzhodni Evropi na eni strani ter proti madžarski meji in naprej v Vzhodno Evropo na drugi strani. Pomembno vlogo igrajo tudi mejni prehodi, preko katerih se pretaka blago iz severnojadranskih pristanišč (Trst, Koper, Reka) preko Slovenije v Srednjo Evropo. Med pomembne mejne prehode, ki vplivajo na preobrazbo ožjega in širšega njho-

vega zaledja sodi, tudi Šentilj, preko katerega poteka tako zvana "Phyrnska" prometna pot, ki povezuje zahodni del Panonske nižine in jedro alpske Avstrije z Dalmacijo in Jugovzhodno Evropo. Močan vpliv na preobrazbo ožjega ali širšega obmejnega območja pa lahko pričakujemo tudi z izgradnjo Karavanškega predora, ki bo preko Slovenije povezoval mednarodne tokove najrazvitejšega dela Evrope v smeri London - Bruselj - Frankfurt - München z deželami Jugovzhodne Evrope in Bližnjega Vzhoda.

Preko 94 cestnih, železniških, letalskih in pristaniških mejnih prehodov in sorazmerno velikega števila dvolastniških mejnih prehodov prečka mejo v Sloveniji letno več kot 90 milijonov potnikov (leta 1988 - 90,5 milijona).

To mednarodno pomembno prometno omrežje na območju Slovenije in njene okolice je po drugi svetovni vojni z decentralizacijo gospodarstva izoblikovalo na obeh straneh obmejnih območij v Italiji in Sloveniji širok pas urbaniziranega območja med Gorico, Trstom in Koproj (Klemenčič 1989).

Vsi zgoraj navedeni dejavniki notranje gospodarske politike, ki temeljijo na policentričnem konceptu gospodarskega, socialnega in prostorskega razvoja, odprtost meja tokovom blagovnega in osebnega prometa ter informacij in dejavniki kmetijsko-gospodarske politike, ki je temeljila na družbenem in zasebnem sektorju, se kažejo v diferenciaciji slovenskega prostora na:

- sorazmerno močno urbanizirana ravninska in dolinska območja
- postopno urbaniziran hribovit svet na obrobju območij gospodarske in populacijske koncentracije in
- periferna območja, ki vse bolj zapadajo depopulaciji in razkroju kulturne pokrajine (Slika 1).

3. Procesi oblikovanja tipov demografskih območij v obdobju 1961 - 1987

V procesu urbanizacije in deagrarnizacije ter razkroja demografske strukture statične agrarne in oblikovanja strukture urbane družbe se je Slovenija prostorsko zdiferencirala v glavnem na tri tipe demografskih območij. Za opredelitev in prostorsko razmejitev teh tipov smo upoštevali dva elementa in sicer rast števila prebivalstva in rast števila gospodinjstev v razdobjih 1961-71, 1971-81 in 1981-87, preračunano na najmanjše teritorialne enote, na katastrske občine. Z rastjo prebivalstva prikazujemo diferenciranost slovenskega prostora v procesu demografskega razvoja, kombinacija števila prebivalstva z rastjo števila gospodinjstev pa nam kaže na diferenciranost v procesu socialnega in gospodarskega razvoja.

Med obdobjema 1961-71 in 1971-81 je naraščalo tako število prebivalstva kakor tudi število gospodinjstev le na dobrih 15 % ozemlja Slovenije, na katerem je leta 1981 kot odraz velike koncentracije prebivalstva živelo kar 60 % vsega prebivalstva Slovenije z gostoto 355 preb./m². Nasproti tem območjem koncentracije pa imamo območja izrazitega praznjenja, razseljevanja in depopulacije z nazadovanjem števila prebivalstva in gospodinjstev v obeh prej omenjenih razdobjih, ki je leta 1981 obsegalo skoraj tretjino

REPUBLIKA SLOVENIJA:
TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOČIJ

Slika 1

celotnega slovenskega prostora, na katerem je ob zelo nizki gostoti (32,6 preb./m²) živelo le dobrih 10 % vsega prebivalstva Republike Slovenije. Leta 1981 pa so bila v Sloveniji najboljše tista območja, kjer se je v razdobjih 1961-71 in 1971-81 deagrari-zacija močno prepletala z urbanizacijo ter z nazadovanjem stagnacijo ali rahlim na-raščanjem števila prebivalstva in gospodinjstev. Ta prehodni tip demografskega ob-močja je, podobno kot območje razseljevanja in depopulacije, še sorazmerno redko poseljen, saj znaša gostota le 53,4 preb./m².

Območja koncentracije in urbanizacije so bila do leta 1981 izoblikovana na obsežnem že starem urbaniziranem območju Ljubljanske kotline, začetkom oblikova-nja takih sklenjenih območij pa lahko tedaj sledimo le še na sorazmerno majhnem prostoru v okolici Maribora in Celja ter ob slovensko-italijanski meji na območju Nove Gorice in Kopra, povsod drugod v Sloveniji pa najdemo območja koncentracije in urbanizacije le v obliki otokov v bližini krajev z novo nastalo industrijo.

V nasprotju z območji koncentracije in urbanizacije, ki so se v glavnem razvila v ravninskem svetu in v širših rečnih dolinah, pa so se na hribovitih območjih alpskega in predalpskega sveta ter na terciarnem gričevnatem svetu in ob slovensko-madžarski meji izoblikovala območja praznenja in depopulacije. Predvsem ob slovensko-madžar-ski meji in v hribovitem predalpskem svetu med Kranjem in Novo Gorico imamo tudi že taka območja praznenja, kjer je zaradi več desetletij trajajočega izseljevanja mlade-ga prebivalstva povsem usahnila rodnost, zgradbena struktura je v razpadanju, kmetijs-ko zemljišče pa v veliki meri neizkoriščeno.

Med območji koncentracije in urbanizacije ter območji praznenja in depopulacije se pa na obsežnih območjih pojavlja tako imenovani prehodni tip demografskega ob-močja, ki je leta 1981 zajemal več kot polovico celotnega ozemlja Republike Slovenije (Tabela 1).

V obdobju med leti 1981 in 1987 pa lahko na podlagi raziskav v nekaterih območjih alpskega, kraškega in razvitega urbaniziranega sveta v Ljubljanski kotlini, sledimo šir-jenju con koncentracije in urbanizacije na eni strani ter močnemu krčenju tako ime-novane prehodne cone na drugi strani. Širjenju območij koncentracije in urbanizacije lahko na vseh prej naštetih primerih sledimo na tistih območjih, ki so z motorizacijo postala dostopna za dnevno migracijo, kar se kaže predvsem v povečanju števila avto-mobilov na teh območjih. Širjenje območja koncentracije in urbanizacije pomeni tudi porast tendenc preoblikovanja agrarnih naselij v spalna naselja, adaptacijo stare agrar-ne zgradbene strukture in nastajanje novih, nekmečkih hiš. Z razvojem motorizacije so se na ta način pričela preoblikovati tudi po železnici in avtobusnih zvezah doslej nedo-stopna območja.

Tako se je območje koncentracije in urbanizacije močno povečalo na območju Kamniško-bistriške ravnine (občini Kamnik in Domžale), ki spada v gospodarsko naj-bolj razvit del ljubljanske regije in s tem tudi Slovenije. Tako se je med leti 1981 in 1987 povečal delež površine območja koncentracije in urbanizacije od 25 % leta 1981 na 57 % leta 1987, delež prebivalstva, ki živi na tem območju pa je v istem obdobju porasel od dobrih 70 % na skoraj 90 % (Tabela 2). Ker se je to območje razširilo daleč

Tabela 1:

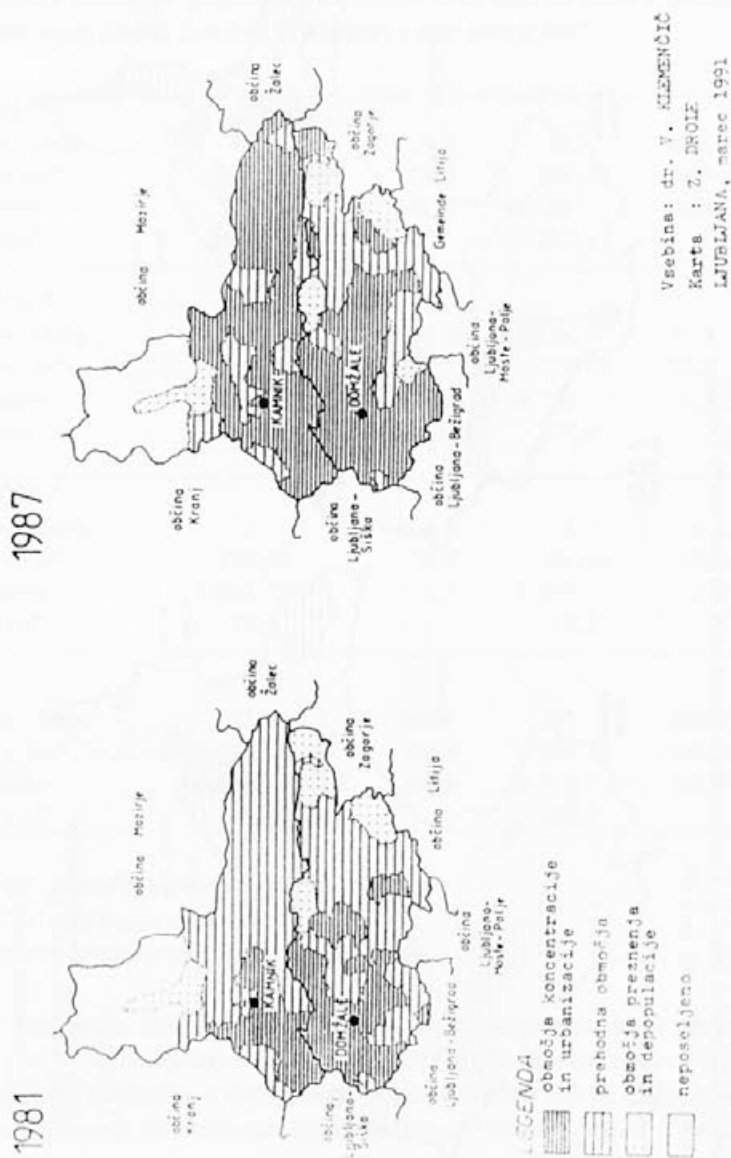
Tipi demografskih območij v Republiki Sloveniji leta 1981

		število	delež v %
OBMOČJE	število kat. občin	511	19,0
KONCENTRACIJE	površina v km ²	5.155	15,6
IN URBANIZACIJE	št. preb. leta 1981	1.121.012	59,3
	št. preb. /km ²	355,3	
PREHODNA OBMOČJA	število kat. občin	1.480	55,0
	površina v km ²	10.576	52,2
	št. preb. leta 1981	565.550	29,9
	št. preb. /km ²	53,4	
OBMOČJA	število kat. občin	704	26,0
PRAZNENJA	površina v km ²	6.525	32,2
IN DEPOPULACIJE	št. preb. leta 1981	205.032	10,3
TER NEPOSELJENA O.	št. preb. /km ²	31,4	
REPUBLIKA	število kat. občin	2.659	100,0
SLOVENIJA	površina v km ²	22.256	100,0
SKUPAJ	št. preb. leta 1981	1.891.864	100,0
	št. preb. /km ²	88,4	

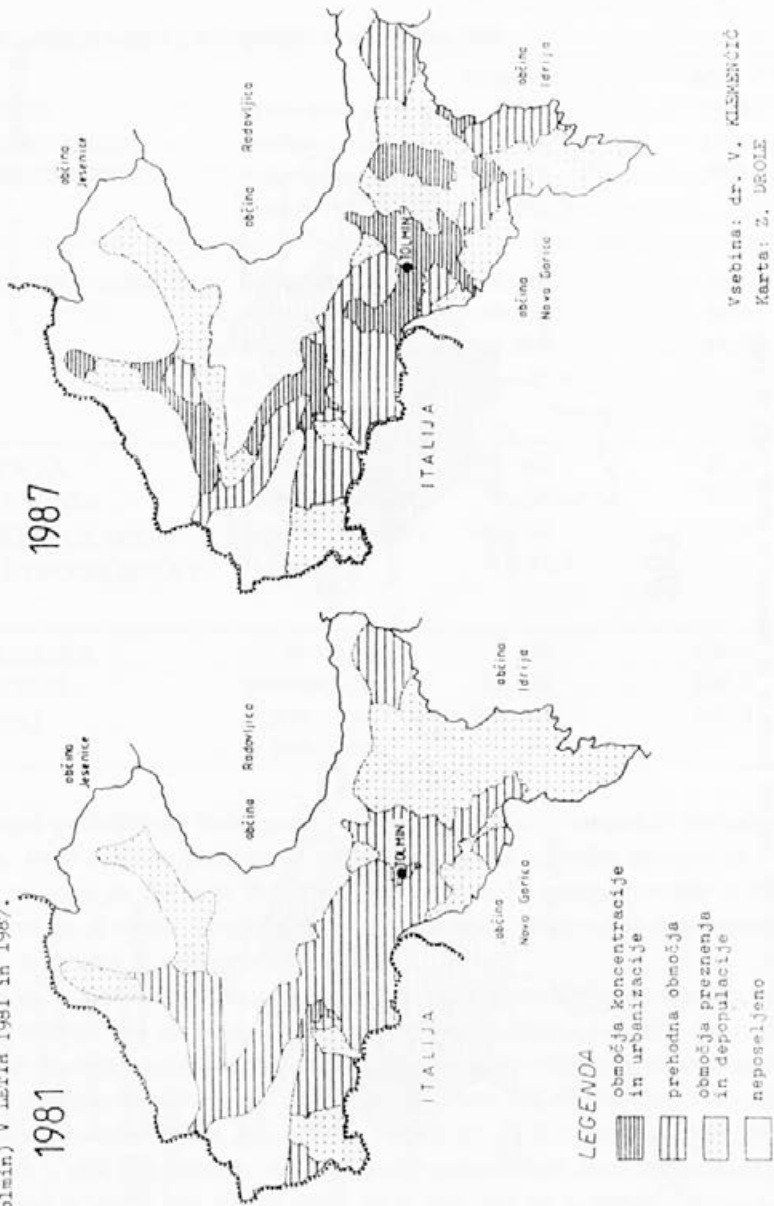
v notranjost predalpskega hribovja, ki je v prejšnjih obdobjih pripadalo prehodnemu območju, se je površina prehodnega območja zmanjšala od dobre polovice na slabo četrtino, na njem pa živi le še okrog 9 % prebivalstva. Po obsegu površine in deležu prebivalstva pa je ostalo skoraj nespremenjeno območje praznenja in depopulacije, ki zajema le hribovska periferna območja (Slika 2).

Podobnim tendencam kot na gospodarsko razvitem svetu Kamniško-bistriške ravnine lahko sledimo tudi na gospodarsko manj razvitem območju Julijskih Alp v občini Tolmin ob slovensko-italijanski meji. Močno se je povečalo predvsem območje koncentracije in urbanizacije (Slika 3), saj je le to obsegalo leta 1981 še manj kot 1 % celotnega ozemlja tolminske občine, leta 1987 pa že več kot 25 % celotne površine občine. Vzporedno s tem je v enakem obdobju močno porastel tudi delež prebivalstva tega območja, saj je znašal leta 1981 le slabih 20 % leta 1987 pa že dobro polovico vsega prebivalstva občine Tolmin. Podobno kot na Kamniško-bistriški ravnini sta se tudi na Tolminskem zmanjšala obseg površin in delež prebivalstva na območju praznenja in depopulacije le za nekaj odstotkov, močno pa sta se na račun širjenja območij koncentracije in urbanizacije zmanjšala obseg površin in delež prebivalstva na prehodnih območjih. Tako se je delež površin le-teh območij zmanjšal od 51 % leta 1981 na okrog 30 % leta 1987, delež prebivalcev v enakem obdobju pa od 56 % na 29 % (Tabela 3).

TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOCIJ V GOSPODARSKO VISOKO RAZVITEM ALPSKEM PROSTORU V SEVERNEM DELU LJUBLJANSKE REGIJE (občini Domžale in Kamnik) V LETIH 1981 IN 1987

TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOCIJ V GOSPODARSKO NERAZVITEM ALPSKEM SVETU (občina Tolmin) v letih 1981 in 1987.

Slika 3

Tabela 2:

Tipi demografskih območij v gospodarsko visoko razvitem alpskem svetu v severnem delu ljubljanske regije (občini Domžale in Kamnik) v letih 1981 in 1987

I. OBMOČJE ¹				
število kat. občin	24	31,2	48	62,4
površina v km ²	129,75	24,5	301,32	56,9
št. prebivalcev	47.523	72,0	62.441	88,3
št. preb./km ²	366,2		207,2	
II. OBMOČJE ²				
število kat. občin	48	62,3	24	31,2
površina v km ²	289,55	54,7	122,92	23,2
št. prebivalcev	16.668	25,2	6.735	9,3
št. preb./km ²	57,6		54,8	
III. OBMOČJE ³				
število kat. občin	5	6,5	5	6,5
površina v km ²	109,82	20,8	102,68	19,9
št. prebivalcev	1.805	2,7	1.569	2,2
št. preb./km ²	16,9		15,3	
SKUPAJ				
število kat. občin	77	100,0	77	100,0
površina v km ²	529,12	100,0	529,12	100,0
št. prebivalcev	65.996	100,0	70.754	100,0
št. preb./km ²	124,7		133,7	

¹ I. OBMOČJE - območje koncentracije in urbanizacije

² II. OBMOČJE - prehodna območja

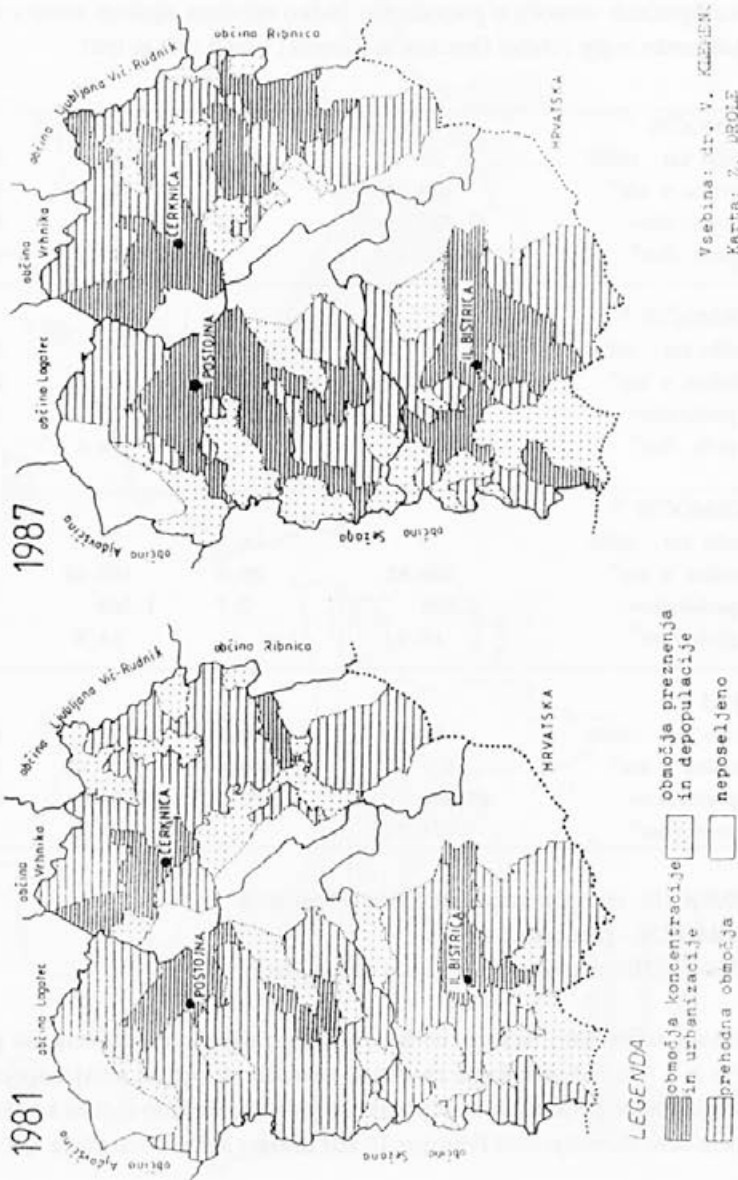
³ III. OBMOČJE - območje praznenja in depopulacije

Podobnim tendencam širjenja območij koncentracije in urbanizacije na prehodna območja in s tem tudi manjšanju prehodnih območij ter bolj ali manj nespremenjenemu obsegu območij praznenja in depopulacije pa lahko sledimo tudi na kraškem, jugozahodnem delu Slovenije med Postojno, Ilirsko Bistrico in Cerknico (Slika 4, Tabela 4).

4. Sklep

Podobne tendence razvoja posameznih tipov demografskih območij kot na Kamniško-bistriški ravnini, na Tolminskem in na Notranjskem smo zasledili tudi pri proučevanju dveh, po stopnji gospodarskega razvoja zelo različnih območij Slovenije in sicer

TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOČIJ NA NORBANSKEM (občine Cerknica, Ilirska Bistrica in Postojna) V LETIH 1981 IN 1987

Slika 4

Tabela 3:

Tipi demografskih območij v gospodarsko nerazvitem alpskem svetu Tolminskega v letih 1981 in 1987

	leto 1981		leto 1987	
	število	delež v %	število	delež v %
I. OBMOČJE ¹				
število kat. občin	2	3,2	15	24,2
površina v km ²	7,15	0,8	237,00	25,3
št.prebivalcev	4.764	22,2	10.762	50,1
št.preb./km ²	666,3		45,2	
II. OBMOČJE ²				
število kat. občin	34	54,8	23	37,1
površina v km ²	480,31	51,1	274,17	29,1
št.prebivalcev	12.106	56,5	6.087	28,9
št.preb./km ²	25,2		22,2	
III. OBMOČJE ³				
število kat. občin	26	42,0	24	38,7
površina v km ²	452,02	48,1	428,31	45,6
št.prebivalcev	4.554	21,3	4.225	20,0
št.preb./km ²	10,1		9,9	
SKUPAJ				
število kat. občin	62	100,0	62	100,0
površina v km ²	939,48	100,0	939,43	100,0
št.prebivalcev	21.424	100,0	21.074	100,0
št.preb./km ²	22,8		22,4	

¹ I. OBMOČJE - območje koncentracije in urbanizacije

² II. OBMOČJE - prehodna območja

³ III. OBMOČJE - območje praznjenja in depopulacije

Koprskega Primorja in v Prekmurju.

Na gospodarsko visoko razvitem območju Koprškega Primorja se je cona koncentracije in urbanizacije v obdobju med leti 1981 in 1987 razširila tako na prehodna območja kakor tudi na območja praznjenja in depopulacije, tako da sedaj prevladuje tudi na gričevnatem svetu, ki je oddaljen od obale in delovnih mest. Prehodni demografski tip in cona praznjenja in depopulacije sta se tako skrčila na sorazmerno maloobsežna, periferne kraška območja, ki so neugodna za poselitev in prometno zelo slabo povezana z ostalimi območji (Klemenčič 1990).

Tabela 4:

Tipi demografskih območij na Notranjskem (občine: Cerknica, Ilirska Bistrica, Postojna) v letih 1981 in 1987

	leto 1981		leto 1987	
	število	delež v %	število	delež v %
I. OBMOČJE ¹				
število kat. občin	12	7,6	54	34,4
površina v km ²	151,95	10,5	420,40	28,9
št.prebivalcev	22.065	44,5	33.658	67,0
št.preb./km ²	145,2		80,1	
II. OBMOČJE ²				
število kat. občin	97	61,8	59	37,6
površina v km ²	763,28	52,5	489,73	33,7
št.prebivalcev	21.269	42,9	11.637	23,3
št.preb./km ²	27,9		27,8	
III. OBMOČJE ³				
število kat. občin	48	30,6	44	28,0
površina v km ²	538,80	37,3	543,77	37,7
št.prebivalcev	6.255	12,6	4.926	9,8
št.preb./km ²	11,6		9,1	
SKUPAJ				
število kat. občin	157	100,0	157	100,0
površina v km ²	1.454,00	100,0	1.454,00	100,0
št.prebivalcev	49.589	100,0	50.221	100,0
št.preb./km ²	34,1		34,5	

¹ I. OBMOČJE - območje koncentracije in urbanizacije

² II. OBMOČJE - prehodna območja

³ III. OBMOČJE - območje praznenja in depopulacije

Tudi v severovzhodni Sloveniji na gospodarsko slabše razvitem območju Prekmurja, se je cona koncentracije in urbanizacije močno razširila in sicer na celotno novo industrializirano območje med Lendavo in Mursko Soboto. Na drugi strani pa so ostala obmejna območja ob slovensko-madžarski meji na Goriškem območja praznenja prebivalstva z razkrojem kulturne pokrajine in razpadom stanovanjskega fonda, saj nekvalitetno prometno omrežje v teh območjih preprečuje oblikovanje območij dnevne migracije in s tem tudi spalnih naselij (Klemenčič 1991).

Literatura:

- ARKO, B., 1986: Razvoj kmetijstva v hribovitem svetu. Raziskovalec 1986/12, Ljubljana (str. 445).
- GAMSI, 1986: Pokrajinska ekologija. Ljubljana.
- GLIHA, S., 1986: Prestrukturiranje pridelave z vidika racionalne rabe virov in pocenitve pridelave hrane. Raziskovalec 1986/12, Ljubljana (str. 435).
- GLIHA, S., 1986: Družbeno ekonomski odnosi v kmetijstvu in gozdarstvu. Raziskovalec 1986/12, Ljubljana (str. 441).
- KLEMENČIČ, V., 1987: SR Slovenija v luči socialno-prostorske preobrazbe. Zbornik, 10. Derčevi pediatrični dnevi, Ljubljana, 11. - 13. 6. 1987 (str. 63 - 72).
- KLEMENČIČ, V., 1987: Državna meja na območju SR Slovenije in obmejna območja kot geografski fenomen. Razprave in gradiva - revija za narodnostna vprašanja 20 (1987), Ljubljana, (str. 57 - 81).
- KLEMENČIČ, V., 1987: Spreminjanje načina poselitve in strukture prebivalstva na Notranjskem. Notranjska - Zbornik 14. zborovanja slovenskih geografov, Postojna, 15. - 17. 10. 1987 (str. 315 - 331).
- KLEMENČIČ, V., 1990: Koprsko kot obmejno, narodnostno mešano in terciarizirano območje. Primorje - Zbornik 15. zborovanja slovenskih geografov, Portorož, 24. - 27. 10. 1990 (str. 99 - 107).
- KLEMENČIČ, V., 1991: Prekmurje kot nerazvito obmejno območje v Sloveniji. Ljubljana (v tisku).

TENDENCIES IN TRANSFORMATION OF SLOVENE RURAL AREAS

Vladimir Klemenčič

Summary

Under the influence of industrialization, rural areas in Slovenia have been differentiated in the last three decades and have formed up the following three clearly distinct area types: the type of population- and economy concentration, the transitional type, and the type of emptying and depopulation.

The areas of population- and economy concentration cover almost one quarter of the entire inhabited territory of Slovenia; however, nearly two thirds of all Slovene population lives there. These are the areas of rapid development of industry and other economic and non-economic activities, while the population is mostly nonrural, its number being in constant increase. In spite of polycentric concept of economic and regional development, influences of industry and other economic and non-economic activities have not reached into some peripheral areas of Slovenia, like certain territories along the state border and larger areas in the mountainous, karstic and Tertiary-hilly land which altogether form more than one quarter of Slovenia. So, these areas have remained poorly provided with infrastructural facilities as well as transport

connections with central and other places of employment. Besides, these are the areas of prevailing aged rural population, the number of which has constantly been in decline, therefore they are also called the areas of emptying and depopulation.

Between the two above described area types, the so-called transitional type has also been formed, with stagnant population; however, such areas are fairly well connected with the centers of employment because of daily migration of workers, or the so-called commuters. These are the areas of working-class-rural structure of population, into which the type of population concentration has been penetrating ever more during the last decade.